

Marieby kyrka

Målning av tak, 2020

Östersunds kommun, Jämtlands län, Härnösands stift

Henrik Ylikoski

RAPPORT – JAMTLI 2020:20
ISSN 1654-2045

Utgivning och distribution:

Jamtli

Box 709

831 28 Östersund

Tel. 063-15 01 00

Fax 063-10 61 68

© Jamtli 2020

Redigering och layout av framsida: Lena Ljungqvist

Bilder: Henrik Ylikoski där ej annat anges.

ISSN 1654-2045

Innehållsförteckning

Inledning	3
Karta	4
Historik.....	5
Antikvariskt resonemang	6
Befintligt utseende och skador före åtgärder	6
Genomförda åtgärder och iakttagelser	6
Tak.....	6
Plåt.....	7
Fönster	7
Dörr	7
Bilder.....	8
Administrativa uppgifter	15

Inledning

Länsstyrelsen beviljade 2019-04-09 Brunflo pastorat tillstånd till fasadrenovering på Marieby kyrka, i enlighet med ansökan daterad 2019-03-27 (Lst dnr 433-2488-2019).

Arbetena 2020 genomfördes i huvudsak under perioden maj - juni och innefattade målningsbehandling av plåttaket över långhuset. Arbetet utfördes av Trecus AB. Jamtli har genom antikvarie Henrik Ylikoski ansvarat för antikvarisk medverkan och följt arbetets olika skeden.

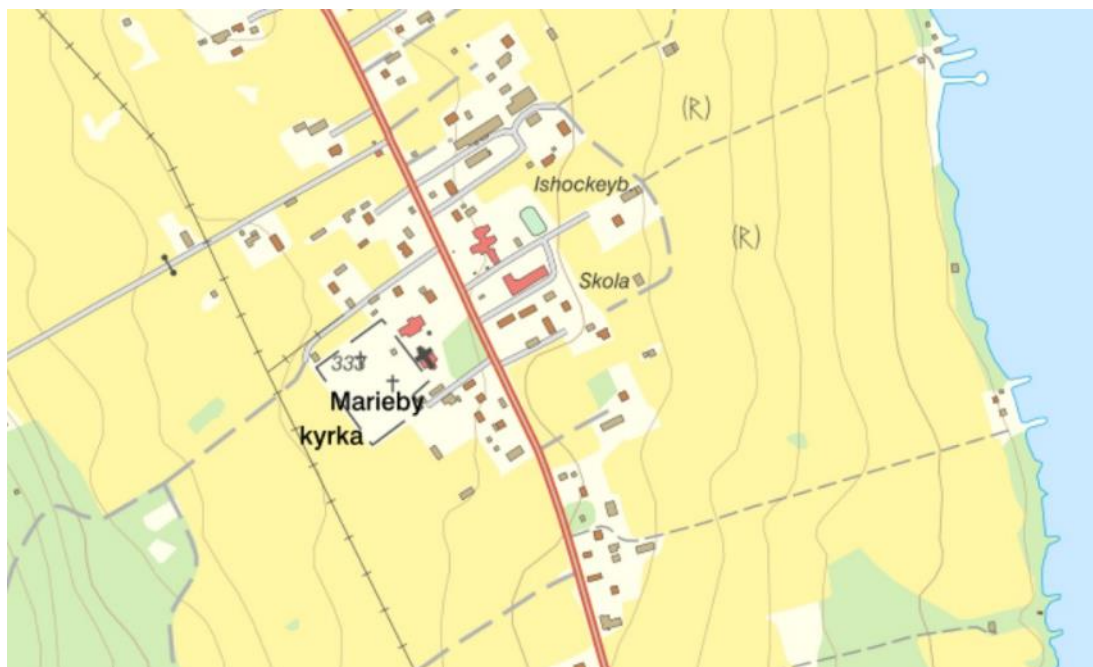
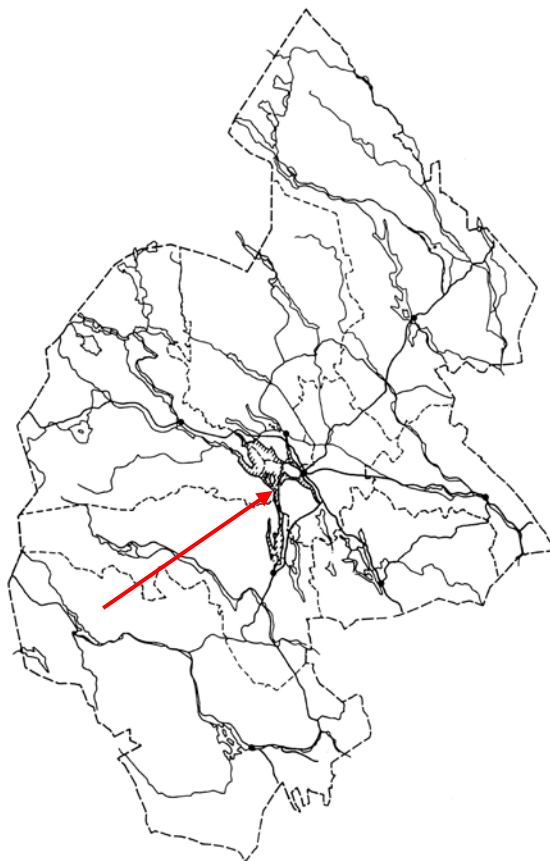
Slutbesiktningen genomfördes 2020-08-10 då beställare, projektledare och entreprenörer närvarade. Besiktningen föregicks av en förbesiktning av takarbetena 2020-07-01 (före avtäckning och demontering av ställningar). Arbetet som helhet har följt de handlingar som låg till grund för länsstyrelsens beslut och de anvisningar som lämnats av medverkande antikvarie. Arbetena kan anses ha utförts på ett antikvariskt godtagbart sätt.

Besöksprotokoll, fotografier, ritningar och andra handlingar som rör ombyggnaden finns i läns-
museets arkiv.

Östersund 16 november 2020

Henrik Ylikoski
Antikvarie

Karta

Ur Lantmäteriets öppna data

Historik

Marieby kyrka uppfördes 1888-1890 efter ritningar av arkitekt Carl Fredrik Ekholm under ledning av byggmästare P.G. Edler i Lockne. Kyrkan ligger i nord-sydlig riktning med koret i söder, torn i norr och korsarmar i öster och väster. Koret har en tresidig avslutning som täcks av ett valmat tak. Långhuset täcks av ett sadeltak av falsad svartmålad plåt med små trekantiga takkupor. Takfoten är kraftigt utskjutande. Över huvudentrén sitter, liksom över sidoentréerna, skärmtak på konsoler. Kyrkan hade ursprungligen en takbeläggning av spån. Redan 1910 diskuterades ny takbeläggning av plåt eller tegel. Först 1959 byttes dock spåntaket ut mot ett falsat plåttak med skivtäckning. År 1988 utfördes restaureringsarbeten på kyrkan. Fotrännor och rännalar på långhuset ersattes med nya av galvaniserad plåt. Hela taket målning behandlades med Kirjo alkydolfärg. Under sommaren 2019 genomfördes plåt- och träarbeten samt målning av långhus och torn (Jamtli 2019:24). Tidigt under 2019 års arbeten bestämde man sig för att åtgärda taket över sakristian och de mindre taken vid entréerna, men skjuta fram målningen av långhustaket till nästkommande år. Detta arbete kom därför att genomföras under sommaren 2020.

Figur 1 Marieby kyrka innan plåttaket (bilden beskuren). Foto: Erik Festin (JLM C1201).

Antikvariskt resonemang

Ur ett antikvariskt perspektiv har de åtgärder som genomförts på Marieby kyrka under 2020 varit okomplicerade. Åtgärden har i stort följt handling. Det material som använts på taket är av samma fabrikat och typ som vid den senaste ommålningen 1988. Inga större överraskningar kom heller att dyka upp i samband med rengöring av takytan. Arbetena kan anses ha utförts på ett antikvariskt godtagbart sätt.

Befintligt utseende och skador före åtgärder

Taket över långhus och korsarmar utgörs av ett enkelfalsat plåttak från 1959 med skivtäckning i svart kulör. På långhuset bryts takfallet av sex stycken trekantiga takkupor. Den nedre delen av takfallen inklusive fotrännor byttes på 1980-talet. Före åtgärd framträdde dessa delar tydligt på taket, genom en något avvikande kulör.

Då takfirman gjorde skadebesiktning av taket, kunde inga större skador upptäckas. Taket såg istället väldigt bra ut. Det fanns verktygsspår på taket, antagligen efter att man hackat bort is. Det hade dock inte gått hål genom plåten. Ett mindre hål kunde dock noteras närmast takfoten i mötet mellan östra korsarmens södra takfall och långhuset. Framförallt på takfallen mot sydväst var färgen sliten. Mindre rostangrepp förekom på taket. En del falsar var inte helt täta. Kring de trekantiga fönstren på takkuporna satt plåtarna löst, då vissa spikar var på väg ut och andra var borta.

Genomförda åtgärder och iakttagelser

Tak

Takytan har blåstrats. Då taket är enkelfalsat trodde entreprenören att det fanns risk för att det skulle kunna komma in vatten på vinden i samband med blåstring av taket. Man skulle därför hålla koll på det under arbetets gång. Under plåten ligger takpapp, det kom därför inte in särskilt mycket vatten. Endast vid anslutning mot torn, förekom en del inträngande vatten.

Efter blåstring var situationen på taket väldigt olika på olika delar av takytan, vissa delar hade tappat all färg medan färgen på andra ställen endast lossnat fläckvis. Efter blåstring har kvarvarande rostfläckar behandlats med stålborste och skruvdragare med trissa i form av stålborste på låga varv.

I handlingen står att som grundfärg innan mellanstrykning på förbehandlade zinksikt där ej färgbeläggningar sitter kvar eller på rostytor samt på partier där grå grundfärg sitter kvar, skall strykas med Kirjo plåttakfärg grå. Då vissa delar av takytan hade tappat all färg medan andra tappat färg fläckvis, beslutades att måla hela taket med ett grundskikt.

Mellanstrykning och slutstrykning har skett med Kirjo plåttakfärg svart, glans halvmatt. Färgen har sprutats på takytan. För att komma åt att måla gavelbeslagen, gjordes dessa från skylift.

Plåt

Några mindre skador har åtgärdats på taket: Lösa plåtar kring takfönstren har skruvats fast. Falsar som satt löst har tryckts till. Intill takkupan på långhusets sydvästra takfall ”bubblade” plåten upp. Den har tryckts ner och fästs med klammer. Vid skada närmast takfoten i mötet mellan östra korsarmens södra takfall och långhuset, har man öppnat falsarna och lagt en plåt ovanpå skadan (dubblerat plåten).

Fönster

De trekantiga fönstren på takkuporna är idag nästan helt inklädda med plåt. Närmast glaset är delar av bågen i trä synlig. I samband med takarbetena konstaterades att trädelarna var i behov av målning. Färgskiktet var väldigt slitet och delvis borta. Beslut togs därför om att måla dessa. De har målats med linoljefärg i kulör 1A-318 Järnoxidsvart (Engwall o Claesson).

Dörr

Entrédörren på tornet hade efter målningsbehandling 2019 fått blåsor. Anledningen till blåsbildningen är troligen att dörrarna är mättade med linolja. Även om man gör om målningsbehandlingen så finns risken att man får blåsor igen. Under sommaren 2020, kom man ändå att försöka göra något åt blåsbildningen genom att skrapa bort blåsorna och måla dörren med samma färg som 2019 (”Linoljefärg 2003” 1A-5876 Bränd terra, vilken motsvarar NCS S 5040-Y70R).

Bilder

Figur 2. Takfall mot sydväst (västra korsarmen) före åtgärd 2020. Genom sin avvikande kulör framträder tydligt vilka plåtar som byttes ut på 1980-talet.

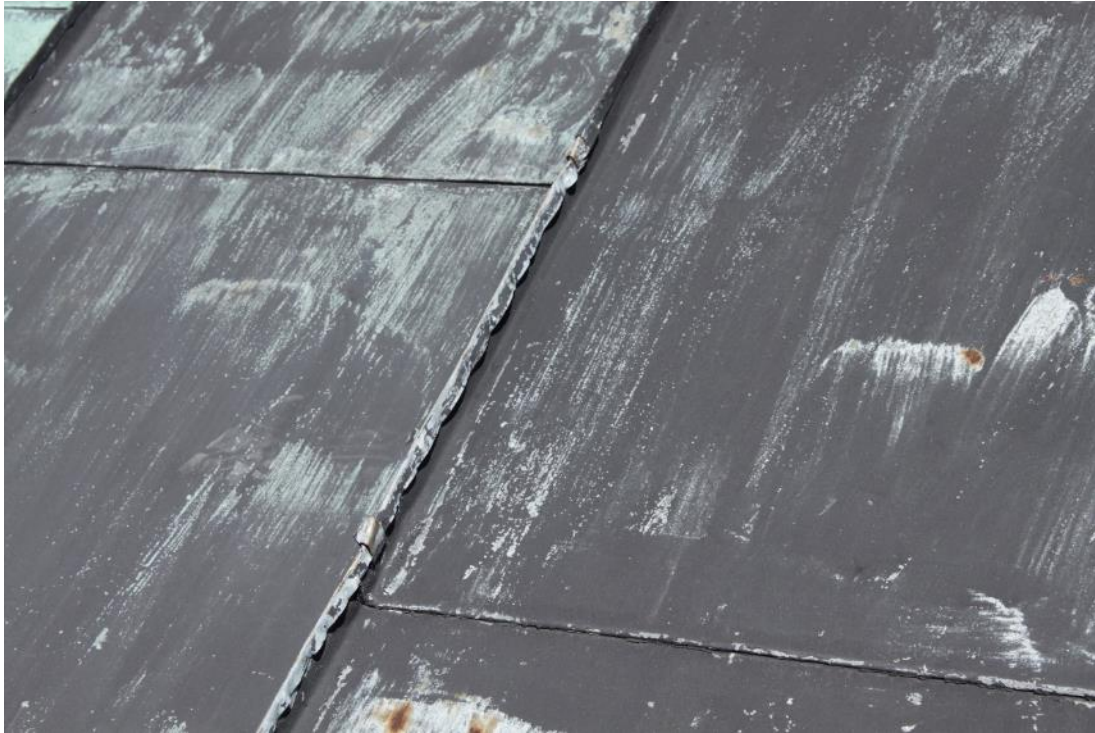
Figur 3. Takfall mot sydväst (västra korsarmen) efter blästring.

Figur 4. Takfall mot sydväst (västra korsarmen) sedan taket grundats.

Figur 5. Takfall mot sydväst (västra korsarmen) efter att taket målats.

Figur 6. Före åtgärd var del falsar inte helt täta.

Figur 7. Falsar som satt löst har tryckts till (bild tagen sedan taket blåstrats).

Figur 8. Intill takkupan på långhusets sydvästra takfall "bubblade" plåten upp.

Figur 9. Plåten har tryckts ned och fästs med klammer.

Figur 10. Ett mindre hål fanns före åtgärd närmast takfoten i mötet mellan östra korsarmens södra takfall och långhuset.

Figur 11. Vid skada närmast takfoten i mötet mellan östra korsarmens södra takfall och långhuset, har man öppnat fälsarna och dubblerat plåten ovanpå skadan. (Foto: Tobias Brandt)

Figur 12 Entrédörren på tornet hade efter målningsbehandling 2019 fått blåsor.

Figur 13 Under sommaren 2020 har entrédörrarna åtgärdats och målats med samma färg som 2019.

Administrativa uppgifter

Objekt: Marieby kyrka

Fastighetsbeteckning: FUGELSTA 2:62

Jamtli diarienummer: Dnr 109/2020 F8AHH

Länsstyrelsens diarienummer: 433-2488-2019

Uppdragsgivare: Brunflo pastorat
Kyrkvägen 31
834 98 Brunflo

Entreprenör: Trecus AB
Sjöviken 155
871 66 Härnösand

Antikvarie: Stiftelsen Jamtli
Box 709
831 28 Östersund

RAPPORTSERIE – JAMTLI, 2020

ISSN 1654-2045

- 2020:1 Vattentornet vid Värnamo station – kulturhistorisk utredning
Björn Olofsson
- 2020:2 Arkeologisk undersökning av:
En kolbotten efter resmila (Älvros 749)
En järnframställningsplats (Älvros 750)
Tre fångstgropar (Älvros 755, Älvros 758 och Älvros 760)
Annabell Rahm
- 2020:3 Vid karolinergraven i Rista? Arkeologisk utredning
Kristina Jonsson
- 2020:4 Bostadshus i Lungre. In- och utvändiga åtgärder, 2019
Henrik Ylikoski
- 2020:5 Karlstad C och Vikenpassagen. Järnvägsanknutet kulturarv, 2019
Henrik Ylikoski
- 2020:6 Begravningsplatsen under bogårdsmuren. Analysrapport över arkeologisk undersökning i samband med restaurering av bogårdsmuren vid Frösö kyrka
Anna Engman
- 2020:7 Almdalens fångstgropar. Arkeologisk provtagning och datering av Laxsjö 125, Laxsjö 139 och Laxsjö 101:1 inom fjällägenheten Almdalen 1:1
Annabell Rahm
- 2020:8 Byggnadsminnet Campus A4, byggnad 9. Fasadenovering, 2019
Sara Höglund
- 2020:9 Vindkraftspark Olofsberg. Kulturhistorisk landskapsanalys inför planerad vindkraftspark
Anna Engman
- 2020:10 Besiktning. Hallen 113, By/gårdstomt, Hallen 131, Hamnanläggning, Hallen 20:1, Fångstgrop och Oviken 115:1, Blästbrukslämning
Anna Engman
- 2020:11 Arkeologisk utredning på fastigheterna Brunflo Prästbord 1:12 och Brunflo Prästbord 1:13 2
Annabell Rahm
- 2020:12 Arkeologisk utredning i Hamre, Duved
Annabell Rahm
- 2020:13 Järnvägsbanken Stora helvetet – dokumentation i samband med rivning 2018–2019
Björn Olofsson
- 2020:14 Öxnereds stationsområde – kulturhistorisk utredning
Björn Olofsson
- 2020:15 Besiktning Ås 104:1, Fossil åker, och Ås 104:2, Fäbod
Annabell Rahm
- 2020:16 Fossil åkermark i Löfsåsen. Schaktningsövervakning i närheten av ett ödesböle
Kristina Jonsson

- 2020:17 En fåbodstuga från 1700-talet på Gammalbodarna. Kartering och arkeologisk förundersökning vid Granbotäkten
Kristina Jonsson
- 2020:18 Deponiplatser utefter väg E10. Arkeologisk utredning i samband med anläggandet av deponiplatser längst väg E 10 i Kalix och Överkalix kommuner
Anna Engman
- 2020:19 Matarledning mellan Norra stambanan och Robertsfors inför byggandet av Norrbotniabanan. Arkeologisk utredning steg 1 och 2
Anna Engman
- 2020:20 Marieby kyrka. Målning av tak, 2020
Henrik Ylikoski
- 2020:21 Hede kyrka. Målning av klockstapel, 2020
Henrik Ylikoski